

Gryta gård

Förundersökning

Lokatten 85 och Västerås 4:46
Västerås stad
Västmanlands län

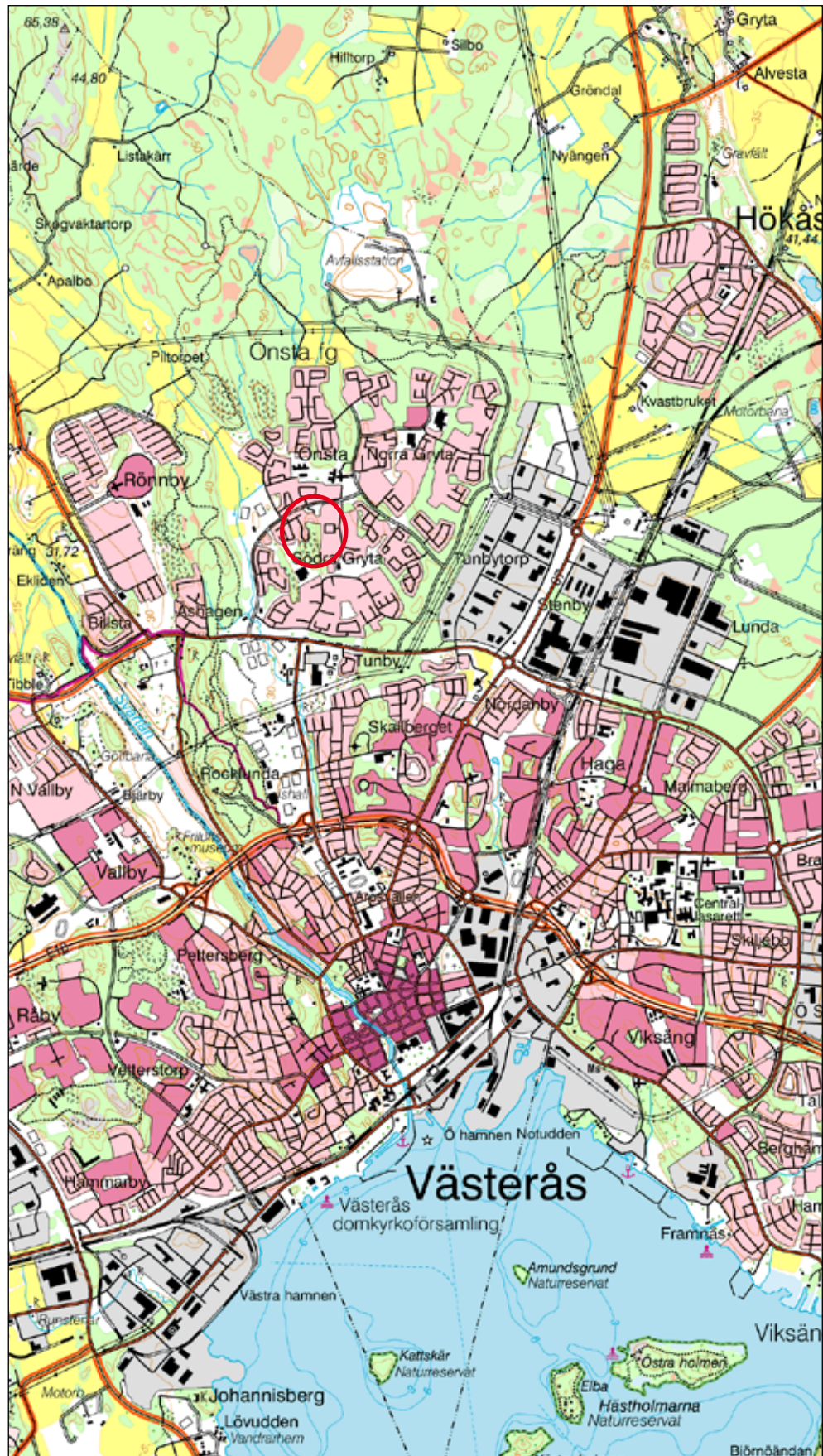
Anna-Lena Hallgren

Innehållsförteckning

Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Målsättning och metod	6
Resultat	7
Referenser	9
Tekniska och administrativa uppgifter	10

ISSN: 1653-7408
ISBN 10: 91-85591-18-1
ISBN 13: 978-91-85591-18-3

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en ring. Utdrag ur gröna kartan, blad 11G SO Västerås. Skala 1:50 000.

Inledning

Under tre dagar i juli 2005 genomförde Västmanlands läns museum en arkeologisk förundersökning vid Gryta gård i Västerås. Förundersökningen föranleddes av att Västerås kyrkliga samfällighet vill bygga en ny kyrksal med verksamhetslokaler samt en ny tillfartsväg i anslutning till ett registrerat gravfält (RAÄ 43). Det aktuella gravfältet ligger i direkt anslutning till den nuvarande gårdsbebyggelsen. Att omfattande markarbeten utförts i området avspeglas tydligt i topografin. Förundersökningen syftade till att avgöra om gravfältet hade en fortsatt utbredning mot norr, in i förundersökningsområdet. De markarbeten som ägt rum på platsen under årens lopp kan mycket väl ha fört med sig att gravar har grävts bort eller täckts över.

Resultatet från förundersökningen visade att området var betydligt mer omgrävt och stört än väntat. Inte i något av schakten kunde några spår av gravar eller andra fornlämningar konstateras.

Förundersökningen utfördes på uppdrag av Västerås kyrkliga samfällighet efter beslut av Länsstyrelsen i Västmanlands län (Lst dnr 431-3642-05, daterat 2005-07-05). Det arkeologiska fältarbetet utfördes av Västmanlands Läns Museum medan rapporten har utarbetats av Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen vilka övertog arbetet i april 2006.

Topografi och fornlämningsmiljö

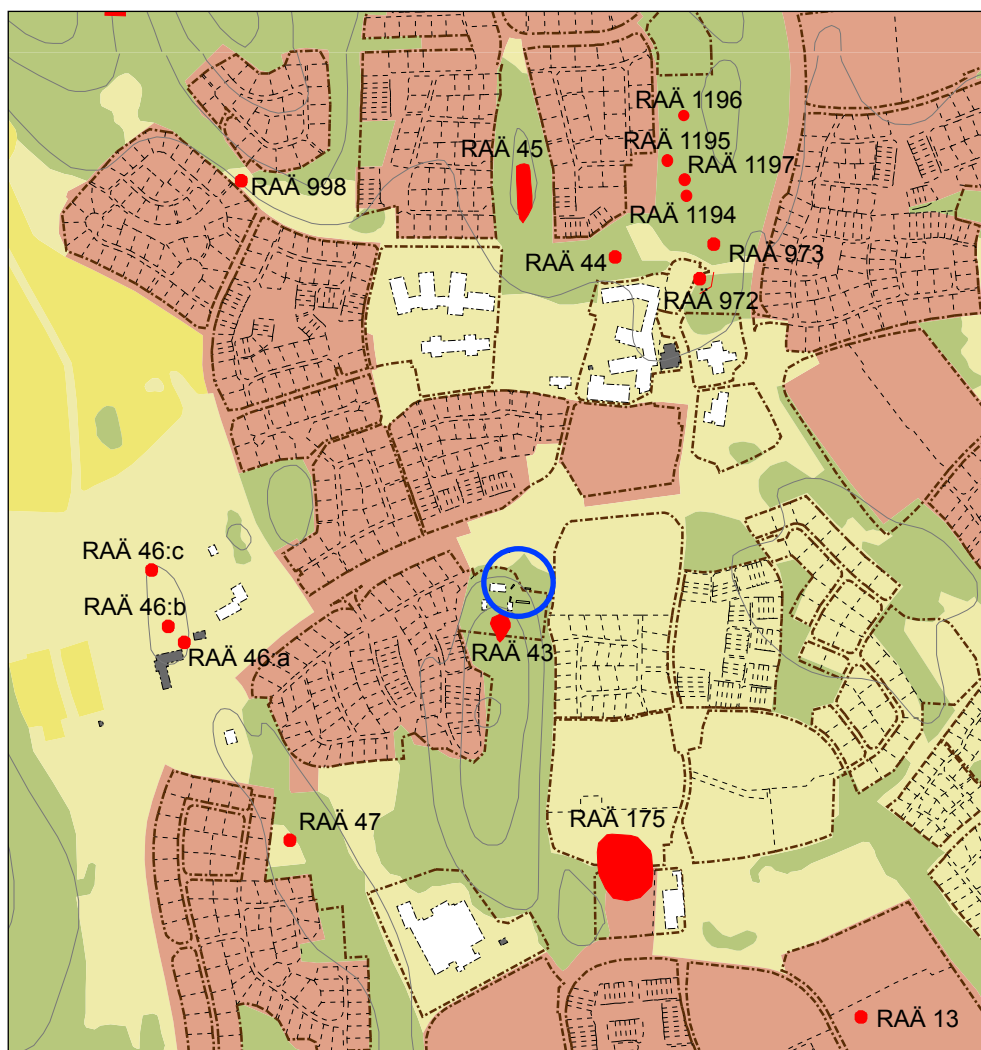
Undersökningsområdet ligger i den norra slutningen av en moränhöjd som löper i nordsydlig riktning. Området är beläget omkring 45 meter över havet. Förundersökningsområdet utgörs av planerad tomtmark samt en grusad parkeringsplats. Inom stora delar av förundersökningsområdet har omfattande markarbeten gjorts, bland annat har en nu riven ekonomibyggnad varit placerad inom delar av parkeringsplatsen.

Omkring 15 meter sydväst om förundersökningsområdet ligger RAÄ 43, ett gravfält bestående av sju registrerade gravar. Gravarna utgörs av en hög, fem runda stensättningar och en rest sten. Högen är omkring 10 meter i diameter och 0,8 meter hög. I väster leder en gångstig upp till dess avplanade topp. De runda stensättningarna är mellan 4 och 7 meter i diameter och mellan 0,2 - 0,5 meter höga. Samtliga stensättningar är övertorvade med i ytan enstaka stenar. Den resta stenen (1,4 meter hög) är placerad i kanten av en av de runda stensättningarna.

Förutom gravfältet finns inga registrerade fornlämningar i förundersökningsområdets direkta närområde. Inom en radie av omkring 700 meter finns dock ett tiotal nummer upptagna i fornminnesregistret. Förutom ett tegelbruk (RAÄ 175) och ett soldattorp (RAÄ 998) utgörs lämningarna av förhistoriska gravar, boplatser samt älvkvarnsförekomster. Boplatslämningarna (RAÄ 1195 och 1196), vilka inte är synliga ovan mark, har påträffats i samband med arkeologiska utredningar och förundersökningar som gjorts inför byggnationer i kvarteret Gotland (Egebäck 2004, Ählström 2005). De registrerade gravarna återfinns både ensamliggande (RAÄ 44, 47, 972, 973, 1194, 1197), samlade i grupper (RAÄ 13) eller på gravfält (RAÄ 45). Väster om förundersökningsområdet finns även tre älvkvarnsförekomster (RAÄ 46:a-c).

Den ovan nämnda gravgruppen (RAÄ 13) undersöktes och togs bort i slutet på 1970-talet (Hjärtner-Holdar 1983). Fornlämningen utgjordes av tre gravar; ett jordblandat

Figur 2. Utdrag ur den digitala fastighetskartan (blad 11G 2i) med förundersökningsområdets läge markerat med en blå ring. Fornlämningar är rödmarkerade. Skala 1:10 000.

röse och två runda stensättningar. En av stensättningarna innehöll en manslång hällkista med brända ben. Genom fyndet av två nålar med skivformiga huvuden har röset kunnat dateras till senare delen av yngre bronsålder, möjligen period VI (Hjärtner-Holder 1993).

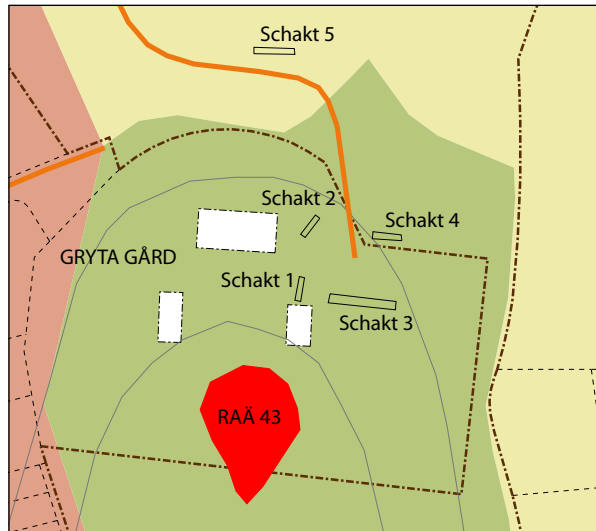
Målsättning och metod

Förundersökningens huvudsakliga syfte var att utreda om gravfältet RAÄ 43 har en större utbredning än de idag synliga gravarna. De omfattande markarbeten som ägt rum på platsen under årens lopp kan mycket väl ha fört med sig att delar av gravfältet grävts sönder eller täckts över. Förundersökningen skulle även ge underlag för en bedömning av fornlämningens kunskapsvärde genom att fastställa karaktär och bevarandegrad. Resultaten från förundersökningen ska ligga till grund för länsstyrelsens bedömning av företagets tillåtighet enligt 2 kap KML samt avgöra om ytterligare arkeologiska åtgärder krävs.

Förundersökningsområdet var uppdelat i två delområden, ett i söder och ett i norr. Inom det södra området planeras en ny kyrksal med verksamhetslokaler och inom det norra en tillfartsväg. I södra delen grävdes fyra schakt, i norra delen endast ett. Schakten har mätts in med totalstation

Resultat

Vid förundersökningen grävdes fem schakt med en sammanlagd längd av drygt 50 löpmeter. Inte i något av schakten kunde fornlämning påvisas. Nedan följer en beskrivning av schakten.

Figur 3. Schaktplan. De fem förundersökningsschakten (1-5) inlagda på den digitala fastighetskartan (blad 11G 1i). Skala 1:2000.

Figur 4. Platsen för schakt 1. Fotograferat från norr. Foto: A-L Hallgren, VLM

Schakt 1

Intill det nordöstra hörnet av den östra av de två flygelbyggnaderna grävdes schakt 1. Gräsmattan sluttar här svagt mot norr. Under gräsvålen (0,1 meter) vidtog ett sandblandat matjordslager som innehöll rikligt med tegel, porslin och järnsprot. Tjockleken på matjordslagret varierade från 0,1 meter i södra delen av schaktet till 0,25 meter i den norra delen. Under matjordslagret vidtog berghäll i hela schaktet. Inget av antikvariskt intresse påträffades i schaktet.

Figur 5. Platsen för schakt 2. Fotograferat från öster. Foto: Anna-Lena Hallgren, VLM

Schakt 2

Nästa schakt togs upp öster om huvudbyggnaden. Här sluttade gräsmattan mot nordost. Under gräsvålen fanns här ett omkring 0,5 meter tjockt matjordslager i vilket fläckar med hårt packad aska med inslag av träkol återfanns. I en av de större (omkring 1 meter i diameter och 0,2 meter tjock) av dessa fläckar fanns rikligt med brända ben. Uppblandat med benen påträffades även glas, kapsyler, plastbitar osv, vilket tydligt visade att benen inte var förhistoriska. Under matjorden vidtog ett mellan 0,1 och 0,2 meter tjockt lager av vad som föreföll var opåverkad lera varför undergrunden antogs var nådd.

Figur 5. Fyllnadsmassor med tegelstenar i schakt 2. Fotograferat från sydväst. Foto: Anna-Lena Hallgren, VLM.

Figur 6. Plats för schakt 3. Fotograferat från öster. Foto: Anna-Lena Hallgren, VLM.

Figur 6. Den västra delen av schakt 3 togs upp i en kraftig östsluttning. Fotograferat från sydost. Foto: Anna-Lena Hallgren, VLM.

Figur 7. Platsen för schakt 4. Fotograferat från söder. Foto: Anna-Lena Hallgren, VLM.

Det visade sig dock att det under leran fanns ett tjockt lager med massor från en eller flera raserade byggnader. Lagret som bestod av bland annat tegelsten, kopparledning och grundstenar var omkring 1,2 meter tjockt. Det totala schaktdjupet översteg två meter.

Schakt 3

Schakt 3 grävdes i den södra delen av parkeringsplatsen och vidare upp i en kraftig slänt mot den östra av de två flygelbyggnaderna. Längden på schaktet var närmare 18 meter. Den östra delen av schaktet, på parkeringsplatsen, täcktes av ett närmare 0,3 meter tjockt lager med grus och sand. Under detta vidtog ett kraftigt brandlager som täckte stora delar av schaktet. På och i lagret återfanns stora mängder sopor i form av glasbuteljer, kapsyler, ben, järnskrot och plastförpackningar (bland annat förpackningen till en lokalt tillverkad wienerkorv, se bild på framsidan). På platsen hade även stora mängder gatsten grävts ner. Under brandlagret fanns en packning av större sten. Storleken på den framtagna delen av packningen tyder på att det kan vara golvet i en byggnad. Möjligen är det delar av den ekonomibygnad som det finns uppgifter om ska ha varit placerad på platsen för parkeringsplatsen.

Schakt 4

Det 8 meter långa schaktet togs upp i gräsmattan norr om parkeringsplatsen. Under grässvålen (0,1 meter tjock) vidtog ett matjordsliknande lager av sandblandad gråbrun silt. Tjockleken på lagret uppgick till ca 0,7 meter. I lagret fanns massor av järnskrot (däribland en meterlång, grov balk), trärester (troligen delar av kasserade redskap), ställvis mycket träkol och sten i varierande storlek. Under detta vidtog ett lager med sandblandad "dammig" silt. I lagret fanns rikligt med stora stenar (0,25 – 0,4 meter), varav somliga föreföll söndersprängda. Viss förekomst av tegel, glas och järnfragment. Schaktet grävdes aldrig ner till orörd marknivå. Schaktet grävdes till ett djup av drygt 2 meter.

Schakt 5

Det sista schaktet togs upp norr om infartsvägen. Undergrunden utgjordes här av glacial lera. Delar av schaktet var omgrävt och uppfyllt med sten. Inget av antikvarisk intresse påträffades i schaktet.

Referenser

Egebäck, A., 2004. *Söksbakt i Önsta-Gryta. Särskild utredning. Västerås 4:46, Kv. Gotland, skerike socken, Västmanland.* Västmanlands läns museum, Kulturmiljöavdelningen rapport A 2004:A72. Västerås.

Hjärtner-Holdar, E., 1983. *Undersökta gravar i Önsta-Gryta. Yngsta bronsålder - äldsta järnålder.* Riksantikvarieämbetet Rapport UV 1983:2. Stockholm.

Hjärtner-Holdar, E., 1993. *Järnets och järnmetallurgins introduktion i Sverige.* AUN 16. Uppsala.

Ählström, J., 2005. *Kv Gotland, Västerås. Förundersökning. RAÄ 1194-1197, Västerås 4:46, Skerike socken, Västmanland.* Västmanlands läns museum, Kulturmiljöavdelningen rapport A 2005:A54. Västerås.

Tekniska och administrativa uppgifter

Västmanlands läns museums dnr:	050130
Kulturmiljöavdelningens projektnr:	20-531
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-3642-05, daterat 2005-07-05
Undersökningsperiod:	2005-07-26 och 2005-07-28
Arkeologtimmar:	24 timmar
Maskintimmar:	24 timmar
Exploateringsyta:	50 löpmeter
Personal:	Anna-Lena Hallgren
Belägenhet:	Del av Lokatten 85 samt Västerås 3:46, Västerås stad, Västmanlands län.
Ekonomisk karta:	11G 2i
Koordinatsystem:	RH 90
Koordinater:	x 6614274 , y 1541135
Höjdsystem:	Rikets
Inmättningsmetod:	Totalstation
Dokumentationshandlingar:	Förvaras på VLM
Fynd:	-
Inventarienummer VLM:	-